

СРПСКО–КИНЕСКИ ОДНОСИ

ПИШЕ: Милена МИЛЕТИЋ

СЕНКА ВЕЛИКОГ ЗМАЈА

Упркос низу перипетија које су оптеретиле улазак кинеског „Хестила“ у власништво над железаром у Смедереву, али и отвориле нове странпутице српско-европских односа, та компанија недавно је потписала колективни уговор са радницима челичане, којим су задовољни чланови оба синдиката железаре. Истовремено, свет новца и стратешких интереса на Балкану доживео је ново дрмање – „Телеком Србија“ изашао је недавно са пројектом ALL-IP трансформације у коме им је главни партнер кинески „Хуавеи“, данас један од најмоћнијих произвођача и трговаца технологијама комуникације. Посао вредан 150 милиона евра биће реализован у наредне три године, а резултат би требало да буде велика модернизација српске фиксне телефоније. Уз то, на недавном самиту „16+1“ у Риги Србија је потписала нове инфраструктурне уговоре са кинеским партнерима. Све то резултат је 22 споразума, уговора и писама о намерама потписаних у јуну ове године, приликом посете кинеског председника Си Ђинпинга.

Већ то је довољно да се постави питање какви су заиста домети те посете за трасирање политике „појаса и пута“ ка Европској унији преко Балкана, и користи за саме балканске земље од ове спољнополитичке стратегије. Али, питање је шта ће од свега за Србију остати с обзиром на њене амбиције да постане нова звезда на застави ЕУ, оне ЕУ која, као и многи други у свету, веома зазира од нарасле моћи „азијског змаја“ и, поштено речено, трпи последице нелојалне конкуренције кинеских производа... Но, да се вратимо најпре на догађај који је натерао многе

у свету на подизање обрва – посету кинеског председника Србији и, потом, Пољској.

ПОСЕТА КИНЕСКОГ ПРЕДСЕДНИКА

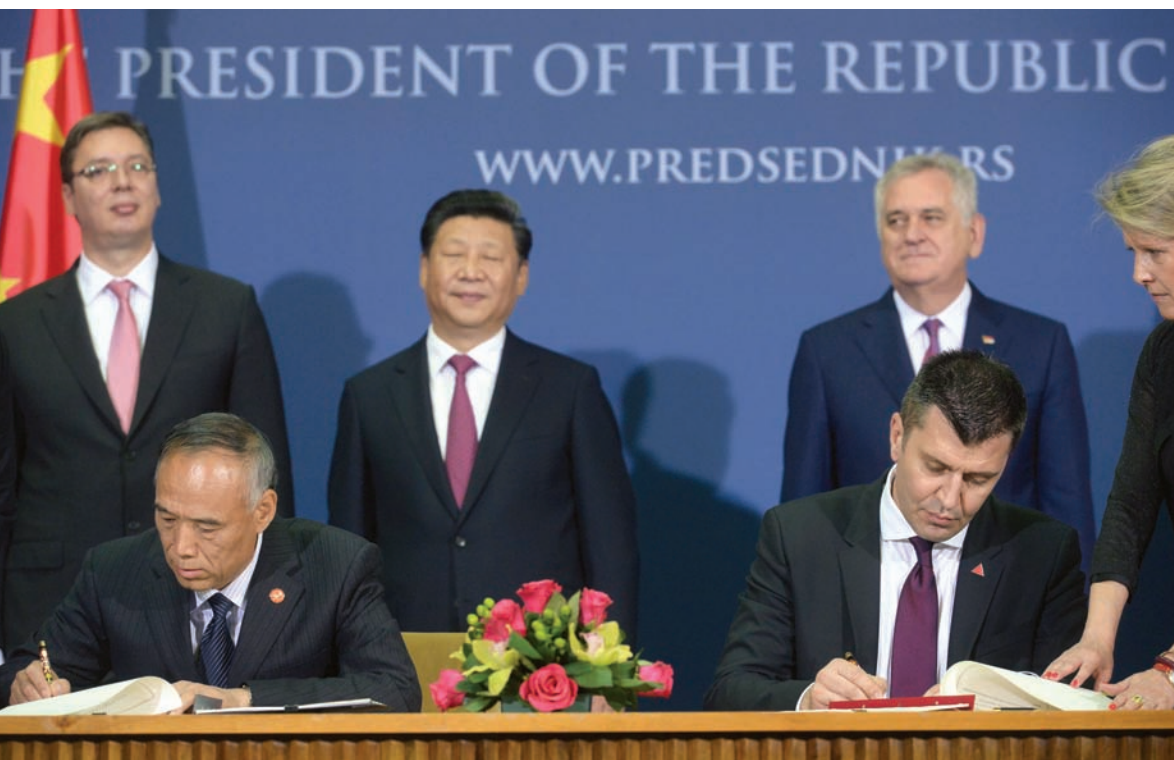
„Односи наших двеју земаља су проширени и подигнути на виши ниво“, истицао је стално током своје посете Србији Си Ђинпинг, председник Народне Републике Кине, у јуну ове године. Била је то прва таква посета, највишег нивоа, у више од последњих 30 година међусобних односа двеју држава.

Кратак преглед историје односа двеју земаља пун је амплитуда – од мисије грофа Саве Владиславића, непознавања, па почетних корака ка упознавању, до односа комунистичких партија, успона и падова, пребијања југословенских дипломата током „културне револуције“, отопљавања и хлађења зависно од односа суперсила током хладног рата и рата у Вијетнаму, до данас, када су кинеске инвестиције веома потребне земљама региона, а рафови наших продавница преплављени јевтином робом „азијског змаја“.

Дводневни сусрет који је веома заинтересовао лидере многих других земаља обиловао је изливима пријатељства, меком дипломатијом – од полагања венаца на место на коме се некада налазила кинеска амбасада, преко Конфучијевог трга, дружења са децом, сађења дрвећа, посете Калемегдану... Много важнији били су, разуме се, уговори, споразуми и други документи који су том приликом потписани. Чак 22 на броју.

Иако 22 потписана документа током посете кинеског председника Србији, и још шест на недавно одржаном самиту у Риги, јесу огroman скок у односима две земље, пред Србијом је и даље велики и тежак посао разvитка односа са моћном Кином. Питање је како не постати завистан од кинеског капитала, повећати свој извоз у ту земљу, али и задржати пут ка ЕУ, која је у тихом сукобу са Кином због челика и економије, а уз то има проблем Бреgzита и несигурну будућност.

Наиме, поред изјаве о стратешком партнерству двеју држава (које су потписали председници Николић и Ђипинг), потписани су и споразуми о привредно-техничкој сарадњи. Ту су и комерцијални уговор о пројектовању и извођењу радова на изградњи деонице Сурчин–Обреновац, будућег ауто-пута Београд–Чачак, Меморандум о разумевању у успостављању Центра за сарадњу у области саобраћаја, инфраструктуре између Кине и земаља Централне и Источне Европе, те оквирни споразум о разvитку сарадње у производним капацитетима. Министар одбране Србије Зоран Ђорђевић и кинески амбасадор Ли Манчанг потписали су Споразум о сарадњи у области одбрамбене индустрије. Ту су и меморандуми који се баве унапређењем развоја информатике, финансијском сарадњом, пројектима обновљивих извора енергије и решавања отпадних вода, изградњом електрана на отпад, сарадњом дипло-

матских академија и универзитета, заједничком финансирању истраживачких пројеката, културној сарадњи. Потписи су стављени и на низ оквирних споразума и уговора, попут оног који се односи на „Телеком“, или споразума између ЕКСИМ банке и нашег Министарства трговине о сарадњи у туризму и телекомуникацијама.

Још је занимљивије да је Србија понудила, а како тврде дипломате и добила, својеврсни центар за сарадњу Кине и земаља цен-

трално-источне Европе, који би требало да буде установљен у српској престоници. Председник Србије Томислав Николић изјавио је да ће такав центар знатно помоћи да будућност Србије буде извеснија. „Што се економске сарадње тиче, ми смо спремни да тај сегмент наших односа добије нову димензију и да достигне потпуно нове размере”, рекао је тада Николић, додајући да би нове, директне инвестиције у пољопривреду и прехранбену индустрију обема странама донеле корист. Био је то својеврсни позив кинеским привредницима да баце поглед на предузећа попут „Будимке”, о чијој се продаји Кинезима, одмах након историјске посете, почело отворено говорити.

Том посетом била је договорена и модернизација пруге Београд–Будимпешта. Поменути правац само је једна деоница железничке линије која почиње у Пиреју, а завршава се у Будимпешти, и стратешки је битна Кинезима. Наиме, прокламована политика тзв. новог пута свиле или, како то сами Кинези много чешће кажу, „један појас, један пут”, одавно је проценила да су Пиреј и Балкан добре одскочне даске за геополитичке и економске планове нове суперсиле. Уосталом, Римљани су знали за значај тог пута, а кад могу они, могу и Кинези. Зато су још пре него што је финансијска криза у Грчкој избила до суровог огољавања, купили део Пиреја.

Но, баш зато је посета кинеског председника заиста била вест дана у свим медијима у свету. Пребирало се по подацима и потписаним папирима, анализирано, па је тако посета Београду потпуно потиснула из медијске пажње следећу тачку Сијевог пута по Европи – Пољску. А тамо су потписана 44 уговора, међу којима по значају претежу они који се тичу рударства и енергетике. Пољаци, наиме, дозвољавају Кинезима улаз у неке своје руднике. Ипак, ЕУ је забринуло оно што се дешава у Србији, а не пољски документи.

ОД ЈУНА ДО РИГЕ

Попис онога што је уследило у неколико месеци између боравка кинеског председника у Србији и самита у Риги, изгледа, отприлике, овако.

Најпре је „Хестил” ушао у смедеревску железару и одмах се суочио са проблемима. Испоставило се да рачуни државе са железаром и ЕУ, у смислу помоћи коју је држава упућивала челичани, нису баш сасвим по узусима Европске уније, што је Кинезима засметало због њихових планова са извозом челика. Чини се, ипак, да је „Хестил” решио спорне тачке и коначно покренуо производњу, потписао колективни уговор са радницима, којим је синдикат задовољан.

„Телеком Србија” и „Хуавеи” потписали су споразум о улагању у телекомуникације, а како чујемо, изградња нове мреже требало би ускоро да крене од Алексинца. Има извесне симболике у овоме – мали град северно од Ниша био је у 19. веку ударна песница Обреновићеве Србије ка јужним неослобођеним крајевима, па је зато први после Београда добио пошту и телеграф.

Потом смо кинеским партнерима намигнули у правцу РТБ Бор који грца у дуговима, технолошким проблемима које Србија не може да реши. „Било би добро да Кинези пристану да преузму РТБ Бор пошто другог решења нема”, рекао је недавно Љубодраг Савић, професор Економског факултета у Београду, појашњавајући да више нема смисла да се губици тог комбината покривају из буџета, да то држава више не може издржати, али и да је Бор од стратешког значаја, те се као такав не сме угасити.

Намигивали смо и према предузећима попут „Будимке”, ка пољопривредној сарадњи и другим правцима. Најављено је и отварање кинеске банке (преко мађарског огранка “Bank of China”).

Онда је дошла Рига и самит „16+1” земаља централне, источне и југоисточне Европе на једној, и Кине на другој страни. Резултат? За Србију, шест уговора и споразума вредних 734 милиона евра. Међу њима је уговор о модернизацији деонице пруге Београд–Будимпешта (Београд – Стара Пазова, 320 милиона евра), о изградњи деонице обилазнице око Београда од Обреновца до Сурчина (207 милиона евра) итд. У међувремену, радило се и на увођењу безвизног режима између две земље, што кинески премијер Ли Кеђијанг није пропустио да нагласи у Риги. Ту је и уговор о изградњи друге деонице обилазнице око престонице.

Све то делује веома оптимистично, као велики скок (што несумњиво и јесте). Сам Ли Кеђијанг стално је истицао у Риги да је сарадња Кине са земљама централне, источне и југоисточне Европе „чврста и вредна као дијамант”.

„Ми смо земље које се највише развијају и радимо са земљама у развоју. Морамо да сарађујемо, гурамо у истом правцу и да имамо заједнички развој”, рекао је Кеђанг.

Ипак, српски премијер Вучић приметио је нешто важно – сви ти инфраструктурни пројекти мало ће вредети ако се Србија не повеже брзим пругама са Црном Гором, Македонијом и Грчком.

НЕРАВНОТЕЖА У ЕКОНОМСКИМ ОДНОСИМА

Оно што у свему овоме, дакле у односима наше земље са новом суперсилом, многи виде као проблем јесте неравнотежа у економским односима. Неки аналитичари у Србији подсећају на огромну неравнотежу у извозу и увозу – чак 40 пута мање робе Србија извози у Кину него што извози у неупоредиво мању Црну Гору. О увозу из Кине све је познато, као и то да нема шансе да се он у догледно време смањи. Прошле године српски увоз из те далеке земље износио је 1,5 милијарду, а наш извоз тамо 20 милиона долара. Од тога, 40% нашег извоза била је дрвна грађа и то трупци. Успели смо да продамо и електромоторе за 2,7 милиона евра, машине за 2,4 милиона евра.

Недавно је министар пољопривреде Бранислав Недимовић обелоданио да смо добили дозволе за извоз јагњетине и говедине у Кину. Не лези враже, агроекономисти одмах су релативизовали тај успех – јагњетине нема ни за нас, а говедине има премало да бисмо озбиљније одговорили на захтеве циновског тржишта. Ипак, Недимовић је недавно у једној емисији рекао да верује да ће те дозволе заправо „повући“ сточаре ка производњи, као што је то био случај са воћем пре десетак година, кад се руско тржиште отворило за наше производе. Милан Простран, агроекономиста, верује да ћемо још дуго, од хране, Кинезима моћи да продајемо само житарице јер ту имамо велике вишкове, и понеки „скупи производ који може да издржи транспорт“...

Управо зато, а знајући искуство многих афричких земаља, питање које ових дана ЕУ и други постављају и пред нас – колико бисмо могли постати економски зависни од овог цина – потпуно је на месту. И рецимо да ту ЕУ не игра непријатељску улогу према нама. Јер, мали с великим може само под одређеним условима, да профитира само у одређеној мери, а кад велики реши да притисне, онда је ту тешко носити се. Тим пре што се сама ЕУ, којој Србија тежи, већ суочава са разорним последицама кинеске конкуренције, нарочито у металургији.

ПАТ ЗА ЧЕЛИК

Србија је прве последице својих споразума са Кином осетила одмах по уласку „Хестила“ у Железару Смедерево – били смо изложени (и проблем још није разрешен у потпуности) правом антидампинг процесу и малом рату за велико тржиште челика. Наиме, установе ЕУ и произвођачи овог метала одмах су закључили да ће „Хестил“ заправо користити смедеревску челичану да би преко ње „опрао“ и извезао своје вишкове челика, у ЕУ, чиме ће додатно погодити интересе европских конкурената. Наиме, Кина има више од 300 милијарди тона вишка челика, а европско тржиште, како се тврди у бројним извештајима, вреди око 150 милијарди тона. Произвођачи из ЕУ су, знајући стање у смедеревској железари и технолошку заосталост, управо то искористили као аргумент.

Истина, Кинези су сами лепо рекли да ће им смедеревска железара бити излог и одскочна даска за Европску унију, али тврде и да не намеравају да ту компанију злоупотребе за пребацивање свог, већ произведеног челика у ЕУ, већ да желе да уложе у њу, да подигну технолошки ниво и да квалитетом производа и односом према самој челичани и запосленима препоруче себе за нове пословне аранжмане са фирмама у ЕУ. Свеједно, ми смо се нашли усред ширег геополитичког обрачуна за тржиште челика, и то између два веома жељена партнера.

Није ни чудо што је недавно Хенрик Фон Хомејер, истраживач и сарадник берлинског Института за глобалну јавну политику, практично завапио аргументима у „ЕУ Обзерверу“ да Србију не треба препуштати

Пекингу и Москви. Хомејер је, заправо, само парафразирао оно што се у кулоарима Брисела и ЕУ престоница чује међу појединим политичарима. Истичући да је Србија веома рада да задржи своју неутралну позицију моста између Истока и Запада, али да је због своје тешке економске ситуације отворена за продубљивање веза са Русијом и Кином, Хомејер је подсетио да је управо Жан Клод Јункер ставио тачку на процес проширења ЕУ до 2020. године, чиме је послао лошу поруку земаљама кандидатима за чланство.

У најкраћем, ми се налазимо у теснацу између различитих играча и наших интереса.

СРЕДЊИ ПУТ

Сви водећи геополитички институти у свету, анализирајући посету кинеског председника Србији, истакли су да стратешки пројекат „Један појас, један пут“ чији је „Нови свилени пут“ само један део, или у најбољем еуфемизам, долази у часу када и Кина трпи економску рецесију. Ипак, нико не сумња да на Балкану Кина заправо тражи шансу да, како пише „Асошијетед прес“, „продуби своје везе и утицај на Балкану и између осталих начина и овим путем оснажи своје односе са ЕУ“. Да је тако, рекао је и сам Си Ђинпинг током посете Београду – његова земља подржава тако жељено чланство Србије у Унију. Тако су се Србија и још неке земље још једном нашле у оној улози коју је током хладног рата имала бивша Југославија за НАТО и Европску заједницу – да буду геополитички излог са робом која ће примамити муштерије. А главне муштерије за Пекинг су у ЕУ.

Европска унија, међутим, има своје интересе и они се не свде само на тржиште челика. Та свеконтинентална организација ће се тек суочавати са изазовима за своју самосталност и независност, па није чудо да будно паже на све што ради велики „кинески змај“ на њеним ободима. С друге стране, Србија такође има своје интересе. А ЕУ чека још једна тешка битка – да након Брегзита и предстојећег референдума у Италији (који може имати сличне последице попут изласка Британије из овог друштва) реши како ће убудуће бити организована и са колико чланова. Као што смо видели, таква ситуација није обећавајућа за проширење. Самим тим, пред Србију се постављају нови/стари избори – како одржати своју европску агенду, не изгубити при томе своје старе савезнике и пријатеље, и уз то решити своје економске неприлике, које зависе од дешавања у централним италијанским и немачким банкама.

Зато, ма колико да антидампинг процес у који је ЕУ увукла Србију како би послала јасну поруку Кини делује застрашујуће, ово је, заиста, добра прилика да своју игру одиграмо веома пажљиво и добијемо. То значи да не дозволимо себи нити да постанемо зависни од кинеског капитала, али ни да изгубимо овог партнера који нас последњих двадесет година углавном подржава у светској арени у ономе што нам је стварно важно. Косово је ту само једна ставка. ■